

DE RENTE IN DE KOSTPRIJS

door R. de Koning

Onder bovenstaande titel is van de hand van Professor van Rietschoten in het nummer van november 1958 van dit blad een interessant artikel verschenen.

Gaarne voldoe ik aan de uitnodiging, waarmee de schrijver zijn artikel besluit om ook mijn mening over dit onderwerp kenbaar te maken.

Professor van Rietschoten behandelt de vraag of een belasting geheven naar de „winst”, voor zover deze berekend wordt over de rente van eigen vermogen, al dan niet deel uitmaakt van de kostprijs, zulks in verband met de omstandigheid, dat deze rente fiscaal wel, doch bedrijfseconomisch niet tot de winst behoort.

Deze vraag is een onderdeel van het meer algemene vraagstuk of de belasting over het verschil tussen fiscale en bedrijfseconomische winst een bestanddeel van de kostprijs is. Wij merken hierbij op, dat bedoeld verschil, en dus ook het eventuele kostprijsbestanddeel, zowel positief als negatief kan zijn.

Op het winstprobleem zelf behoeven wij hier niet in te gaan. Hoe de meningen hierover nog verdeeld zijn, is o.m. onlangs nog gebleken op het Zevende Accountantscongres. Wij volstaan met te constateren, dat er bijna altijd een verschil bestaat tussen het bedrag, waarover de winstbelasting wordt berekend en het bedrag, dat door de bedrijfshuishouding zelf als winst wordt aangemerkt.

Alvorens tot ons eigenlijke onderwerp te komen willen wij enkele opmerkingen aan deze verschillen in het algemeen wijden.

Het is mogelijk, dat deze een min of meer tijdelijk karakter hebben. Dit zal bv. het geval zijn als de hoeveelheid werkeenheden van een duurzaam productiemiddel fiscaal op andere wijze aan de opvolgende jaren wordt toegerekend dan bedrijfseconomisch. Bij buitenbedrijfstelling van het productiemiddel zullen fiscale en bedrijfseconomische afschrijving dan echter veelal weer aan elkaar gelijk zijn. Op dat moment is dan het in voorgaande jaren ontstane verschil tussen fiscale en bedrijfseconomische winst, hetwelk een gevolg was van de afwijkende afschrijvingssystemen, verdwenen. Ook afwijkingen tussen fiscaal toegelaten en bedrijfseconomisch gewenst gemaakte bestemmingsreserves zullen op den duur elkaar min of meer opheffen.

Naar mijn mening behoort de belasting over bovenbedoelde verschillen van tijdelijke aard als „latente” belastingvordering of „latente” belasting-schuld op de balans te verschijnen. Deze vorderingen en schulden zullen elkaar op den duur vrijwel opheffen. Een probleem voor de kostprijsberekening doet zich hier niet voor.

Geheel anders ligt het met betrekking tot een saldo op de uit de theorie van de vervangingswaarde bekende rekening „prijsverschillen”. Dit saldo behoort fiscaal wel, doch bedrijfseconomisch niet tot de winst. De veronderstelling, dat het bedrag op den duur naar nihil zal tenderen, is meestal niet reëel. Wij hebben hier dus een blijvend verschil tussen fiscale en bedrijfseconomische winst. De vraag of de belasting hierover deel uitmaakt van de kostprijs vormt een nieuw interessant probleem, hetwelk wij hier verder laten rusten.

Komen wij thans tot de belasting over de rente van eigen vermogen. Ook hier is sprake van een blijvend verschil tussen fiscale en bedrijfseconomische

winst. Met Professor van Rietschoten, en op dezelfde gronden, kom ik tot de conclusie, dat deze belasting deel uitmaakt van de kostprijs.

Enige aanvullingen op het betoog van Professor van Rietschoten lijken mij evenwel wenselijk. Hierbij zal tevens nader worden ingegaan op de vraag, hoe de verbijzondering van de onderhavige kostensoort dient plaats te vinden.

Ik ga hierbij uit van een conclusie uit de theorie van de vervangingswaarde, welke theorie door mij in hoofdzaken wordt aangehangen.

Inzake de rente leert deze theorie, dat voor bedrijfshuishoudingen, die toegang hebben tot de eerstehands vermogensmarkt deze in de kostprijs moet worden opgenomen tot een percentage, dat overeenkomt met het rendement van prima staatsleningen, de zg. goudgerande waarden. Deze conclusie is gebaseerd op de overweging, dat bij belegging in goudgerande waarden het kapitaalrisico door de beleggers op nihil wordt geschat, zodat het rendement uitsluitend als kapitaalhuur moet worden beschouwd. Bovenstaande regel voor de berekening van de rente in de kostprijs geldt ongeacht hoe de financiering van de bedrijfshuishouding in feite is geschied, en dus ook ongeacht de vraag of deze wel de meest doelmatige is.

In belegging van vermogen in een bedrijfshuishouding zullen de beleggers steeds enig risico zien. Zij zullen hiervoor dan ook een hogere vergoeding vragen dan het rendement van goudgerande waarden. Het meerdere is de vergoeding voor dit risico en als zodanig winst. Ik zou deze vergoeding dan ook een vóóruitdeling van winst willen noemen. Is de meest doelmatige financiering gekozen, dan is deze vóóruitdeling onvermijdelijk. Is de financiering niet de meest doelmatige dan was een deel van de vóóruitdeling te vermijden geweest.

Uit het bovenstaande volgt, dat het financieringsprobleem voor de bedrijfshuishouding feitelijk geen kostprijsprobleem is. Dit neemt natuurlijk niet weg, dat het vraagstuk hoe men - gegeven de vermogensbehoefte en het vermogensaanbod - met zo gering mogelijke offers (dus niet kosten) in de vermogensbehoefte kan voorzien in zijn volle omvang blijft bestaan. De prijzen, waartegen het vermogen in zijn verschillende vormen wordt aangeboden zijn voor de oplossing van dit vraagstuk belangrijke, maar niet de enige data. Wij merken hierbij op, dat niet van belang is de omstandigheid, dat over eigen vermogen (bv. in de vorm van aandelenkapitaal) juridisch geen vergoeding verschuldigd is. In feite zullen namelijk de geboden en gestelde dividendverwachtingen wel degelijk „prijs” bepalend werken en het is met deze „prijs”, dat men bij de oplossing van het financieringsvraagstuk rekening zal moeten houden.

Bij de vergelijking van de prijzen, waartegen het vermogen wordt aangeboden zal men er rekening mee moeten houden, dat de prijs van het eigen vermogen niet alleen bestaat uit de vergoeding, welke de beleggers hiervoor vragen, maar dat deze nog verhoogd moet worden met de belasting over de berekende rente van dit vermogen. Deze rente, berekend naar het rendement van goudgerande waarden, wordt immers fiscaal als winst aangemerkt.

Bij vreemd vermogen doet zich het omgekeerde voor. De gehele verschuldigde rente, dus ook de risicovergoeding, is fiscaal aftrekbaar. Het hierin gelegen belastingvoordeel werkt prijsverlagend op de offers verbonden aan aantrekking van vreemd vermogen.

Uit het bovenstaande blijkt, dat de belasting over het verschil tussen fiscale en bedrijfseconomische winst de prijzen, waartegen de bedrijfshuis-

houding vermogen aan kan trekken beïnvloedt. Daardoor zal ook de wijze, waarop de bedrijfshuishouding het meest doelmatig in haar vermogensbehoefte kan voorzien worden beïnvloed.

Is aldus de meest doelmatige financiering gekozen, dan zullen de hiermede verbonden offers bestaan uit de eigenlijke kapitaalhuur, de risicovergoeding en het meergenoemde belastingnadeel (eventueel voordeel). De kapitaalhuur en de belasting zijn onderdelen van de kostprijs, de risicovergoeding is dit niet. De belasting zal verbijzonderd moeten worden door de kapitaalhuur met een percentage tot dekking van het bedrag te verhogen (eventueel verlagen). Het vermogensbeslag bij de voortbrenging der verschillende producten wordt dus een zelfde percentage duurder of goedkoper. Hierdoor wordt ten slotte weer de kostprijs van het product beïnvloed. Onjuist en bovendien onmogelijk zou het zijn bij de kostprijsberekening onderscheid te maken al naar voor de productie eigen of vreemd vermogen is aangewend. Afgezien van het geval, waarin een differentiële calculatie is aangewezen, zal het namelijk niet mogelijk zijn aan te geven welk vermogen voor een bepaald productieproces is gebruikt. De kosten van het vermogensbeslag zijn gebonden aan de gehele - doelmatig gekozen - financiering, zoals deze uit een analyse van de vermogensbehoefte van de gehele bedrijfshuishouding en gegeven de aangeboden vermogensvormen en de prijzen daarvan voortvloeit.

Voor bedrijfshuishoudingen, die geheel of gedeeltelijk op tweedehands vermogen zijn aangewezen behoren de kosten van het doorgeven van vermogen van eerstehands naar tweedehands vermogensmarkt mede tot de kosten van het vermogensbeslag. Voor de verbijzondering van deze kosten geldt hetzelfde als voor de belasting.

Professor van Rietschoten houdt zich in zijn artikel niet bezig met de verbijzondering van de door hem gesignaleerde belastingkosten. Ook aan de betekenis van het verschil tussen offers en kosten voor het onderhavige vraagstuk wordt voorbijgegaan. Ik heb daarom bovenstaande aanvullingen van belang geacht. Waar Professor van Rietschoten spreekt over het enorme kostenverschil tussen aanwending van eigen en vreemd vermogen, een verschil, dat bij een belasting van rond 50 % het eigen vermogen rond twee maal zo duur maakt als het eerstehands vreemd vermogen, heeft hij waarschijnlijk niet een verschil in kosten, doch een verschil in offers op het oog.

Nog een opmerking terzijde tot besluit.

De lezer zal wellicht opgemerkt hebben, dat bovenstaand betoog nog een aanvulling op de kostendefinitie uit de theorie van de vervangingswaarde impliceert. Volgens deze theorie zijn kosten dat deel van de offers, dat doelmatig is gebracht (en gemeten op het tijdstip van de ruil). Professor J. L. Mey heeft „doelmatig” nog nader gepreciseerd als „onvermijdelijk”, „voorzienbaar” en „kwantitatief meetbaar”. Aan deze definitie voldoet evenwel ook de door mij als vóóruitdeling van winst aangemerkte risicovergoeding aan de vermogensverschaffers bij een doelmatig gekozen financiering. Zoals wij gezien hebben behoort deze risicovergoeding geenszins tot de kosten. De kostendefinitie behoeft op dit punt dus nog een aanvulling.

Wellicht heeft deze laatste opmerking nog betekenis voor de discussie, welke zal voortvloeien uit het artikel van Prof. Dr. van Muiswinkel in het nummer van december 1958 van dit blad.